

Jezik podeželskih območij - izraz slovenske samobitnosti

FRANCKA BENEDIK

POVZETEK

V članku je podana opredelitev pojma slovensko narečje, njihov nastanek in raba ter odnos govorcev do njih. Sodobno slovensko narečje je neknjižna (nestandardna) oblika slovenskega jezika, ki se govori (uporablja za sporazumevanje) na določenem ozemlju (v določeni pokrajini). Narečje je nestandardna oblika jezika in se predvsem govori, za pisno sporazumevanje pa se uporablja standardni jezik. Narečje v širšem pomenu ali pokrajinski jezik ima dve obliki: tisto, v kateri prevladujejo standardne prvine in drugo, v kateri prevladujejo prvine klasičnega narečja. Govor kraja kot najbolj konkretna oblika narečja se uporablja praviloma v govornem položaju, kjer med govorcji prevladuje neka domačnost. Če pa se govorni položaj spremeni, se pojavi pogovorni jezik kraja. Govorcji se narečja zavedajo, premalo pa je uzaveščeno, kdaj je narečje nevtralna oblika jezika. Narečje je edina naravna oblika jezika, skozi zgodovino katerega lahko izkazujemo svojo samobitnost.

ABSTRACT THE LANGUAGE OF RURAL REGIONS

In the article, we first define notion of Slovenian dialect, and proceed to examine their sources and usage, as well as speakers' attitudes towards them. The contemporary Slovenian dialect is a non-literary (that is, non-standardised) form of the Slovenian language, which is spoken in a defined region. It is mostly used for oral communication; for written communication, the standardised language is used. A dialect in its widest meaning, or a regional language has two forms: that, in which prevail 'standard' elements; and that, in which dialect elements prevail. The speech of a village - as the most concrete form of a dialect - is used as a rule in a speech situation, where an index of familiarity governs the situation. If the speech situation changes, then more standardised elements might appear in the speech of villagers. Speakers of a dialect are conscious of their dialect; but there is little awareness of when a dialect is a neutral form of a language. A dialect is the sole natural form of a language, through which we can maintain self-identity over time.

1. UVOD

Kot večina jezikov ima tudi slovenski jezik dve obliki: govorno in pisno. Knjižni jezik kot najbolj tipičen predstavnik zapisovanega jezika je za celotno slovensko področje enoten, je vseslovenski, primarno govorni jezik pa je drugačen skoraj v vsaki slovenski vasi. Sploh ni potrebno, da je človek jezikoslovec: prebivalec enega kraja takoj spozna človeka od drugod. Če je drugače govoreči iz bližnje okolice, bo prvi govorec tudi točno določil, iz katerega kraja je, če pa je bolj oddaljen, bo ta določitev manj natančna. Govorce z najbolj neznano govornico bodo označili le s tem, da niso iz njihovih krajev.

Slovenski jezik je po številu govorcev eden najmanjših slovanskih jezikov, naravno pa je prav gotovo med njimi najbolj razčlenjen. Že začetnik našega knjižnega jezika Primož Trubar se je zavedal, da se slovenski jezik "povsod glih inu v eni viži ne govori. Drugači govore z dostimi besedami Kranjci, drugači Korošci, drugače Štajerji inu Dolenjci ter Bezjaki, drugači Krašovci inu Istrijani, drugači Hrvati."¹ Česar se je že pred 440 leti zavedal Trubar, velja v enaki meri še danes. Razdeljenost slovenskega jezika na številna narečja je njegova največja posebnost.

Drugače pa ne govori prebivalci posameznih pokrajin in krajev le z besedami, ampak tudi z glasovi, z naglaševanjem in drugimi prvini jezika. Klasik našega zgodovinskega narečjeslovja Fran Ramovš je pred šestdesetimi leti slovenski jezik razdelil na sedem narečnih skupin²: koroška, primorska, rovtarska, gorenjska, dolenska, štajerska in panonska. Samih narečij³ je po njegovem šestinštrideset. Njegova delitev v veliki meri še danes drži in če jo primerjamo s Trubarjevo oznako različnih slovenskih govoric, vidimo, da se tudi z njo prav presenetljivo pokriva. To pomeni, da je razčlenjenost našega jezika zelo stara in da je tudi novejši čas ni odpravil.

2. NASTANEK NAREČIJ

Vzroki za nastanek narečij so jezikovne in zunajjezikovne narave. Zunajjezikovni dejavniki lahko pospešujejo ali zavirajo notranje, jezikovne. V primeru slovenskega jezika so delovali predvsem tisti, ki so pospeševali drobljenje. To so: naselitev v naših krajih z različnih smeri, zemljepisna razgibanost pokrajine (hribi, visoke gore, gozdovi), pripadnost posameznih področij različnim oblastnikom, posvetnim in cerkvenim (tu je posebno važna razdelitev na prafare), sosedstvo z jezikovno različnimi neslovanskimi sosedi (Italijani, Furlani, Nemci, Madžari), ostanki starih naseljencev. Do nedavnega ni bilo pomembnejšega zunajjezikovnega dejavnika, ki bi deloval povezovalno: npr. enotna država ali enotna slovenska cerkev.

Osnova, po kateri so slovenska narečja razdeljena na našete skupine, je glasovno stanje, ki največkrat sovpada z načinom naglaševanja. Pri glasovnem stanju je upoštevan razvojni vidik: za izhodišče je vzeto glasovno stanje jezika pred približno 1000 leti. Po tem, kakšne rezultate je dal razvoj posameznih zgodovinskih glasov, so danes razdeljena naša narečja. Kolikor se temu pridružujejo tudi posamezne prvine oblikoslovja ali skladnje, je to le spremljajoče dejstvo.

Novejše raziskave slovenskih narečij so prvotno Ramovševo delitev le malenkostno spremenile. V bistvu so se izločila še nekatera narečja, ki so bila prej obravnavana kot eno samo, ali pa so bile meje postavljene napačno. Tako imamo po Karti

¹ Primož Trubar, *Evangelij svetega Matevža* 1555.

² Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika VII. Dialekti*, Lj., 1935."

³ "Narečje" mi pomeni tudi to, kar je na karti označeno kot "govor."

slovenskih narečij, ki sta jo sredi osemdesetih let po Ramovševi Dialektološki karti slovenskega jezika priredila Tine Logar in Jakob Rigler, petdeset narečij.⁴

3. OPREDELITEV POJMA NAREČJE

Iz Ramovševih del lahko posredno izločimo, da je zanj slovensko narečje abstraktna enota še bolj abstraktne enote, ki se imenuje slovenski jezik. Določajo ga glasovne in naglasne lastnosti in šele v drugi vrsti oblikoslovne, besediščne in skladenjske. Slovar slovenskega knjižnega jezika pa razloži narečje kot jezikovni sistem, ki je različen od knjižnega jezika, in se govori na delu narodnega ozemlja. Tudi oznake "jezikovni različek na delu ozemlja kakšnega jezika" ali "posebna oblika kakega jezika na čisto določenem zemljepisnem področju" ustrezajo.

Pri razlagi in pojasnjevanju značilnosti slovenskih narečij moramo ločiti sodobno obliko in zgodovinske oblike nekega narečja. Sodobno slovensko narečje je nekknjižna (nestandardna) oblika slovenskega jezika, ki se govori (uporablja za sporazumevanje) na določenem ozemlju (v določeni pokrajini). Je mešanica prvih vsaj dveh sistemov in sicer sodobnega knjižnega (standardnega) jezika in klasičnega narečja, ki je kot zgodovinska oblika narečja v sebi normiran sistem jezika. Kot narečje jo označimo lahko le, če imamo v mislih tisto obliko govorjenega jezika, pri kateri v primerjavi s kakšno drugo prevladujejo v največji možni meri prvine klasičnega narečja v nasprotju do oblike, kjer v največji možni meri prevladujejo prvine standardnega (knjižnega) jezika, kar je pogovorni jezik. Če hočemo opisati sodobno narečje, moramo poznati njegovo zgodovinsko obliko in določiti sestavine, ki izvirajo iz nje, in tiste, ki izhajajo iz knjižnega jezika. Ker je narečje nepredpisana oblika jezika, so te oblike danes zelo različne. Lahko so kolikor toliko homogene ali pa velika mešanica oblik, ki so se izoblikovale na domačem področju in tistih, ki so prevzete iz standardnega jezika.

Tudi sodobno slovensko narečje še zmeraj najbolj zaznamujejo lastnosti, povezane z naglaševanjem, in glasovni sestav, deloma svoje besedje in redke oblike ter nekatere skladenjske lastnosti. Praviloma se samo govori, lahko pa se tudi piše, vendar z izpopolnjenim črkopisom.

Narečje v širšem pomenu je skupni izraz pokrajinski jezik z zgoraj naštetimi lastnostmi. Najmanjši je govor posameznega kraja, govori posameznih krajev sestavljajo narečje v ožjem pomenu, narečja pa se družijo v nadnarečje (tudi narečna baza = narečna osnova = narečna skupina). To je najvišja naravna enota slovenskega jezika, ki jo družijo nekaj skupnega. V preteklosti je bil to najvišji naravni jezikovni sistem slovenskega jezika, ki ima vse lastnosti jezika, seveda nestandardnega in v govorjeni obliki. Tisto skupno, kar v najbolj abstraktni obliki še vedno družijo nadnarečje v enoto, so navadno prozodične lastnosti, tisto, kar je Ramovš imenoval slušni vtis. Razvrstitev posameznih intonacij na posameznih samoglasnikih, dolgih in kratkih samoglasnikih in mesto naglasa daje vsakemu narečju značilen slušni vtis. Naglasni elementi so najbolj obstojna sestavina vseh slovenskih govorov, zato se pri govorcu najdalj ohranijo. Človek lahko govori popolnoma knjižno, z vsemi knjižnemu jeziku lastnimi glasovi, besedami itd., pa se včasih po melodiji še vedno spozna, od kod je doma.

Ni meje, kjer se konča "narečni" in začne pogovorni jezik, ker je tudi ta pokrajinski. Pogovorni jezik, ki ustreza narečnemu govoru kraja, je krajevni pogovorni jezik, narečju v ožjem pomenu odgovarja narečni pogovorni jezik, nadnarečju pa nadnarečni

⁴ Karta je zadnjikrat izšla kot priloga knjige Dr. Tine Logar, Slovenska narečja, knjiga in 4 kasete besedil in osnovnih podatkov o upoštevanih narečjih, MK (Cicero), Ljubljana, 1993. Na hrbtni strani ima tudi osnovne podatke o slovenskih narečjih.

pogovorni jezik (v naših priročnikih imenovan tudi pokrajinski pog. j.)

delitev jezika po času	1. sodobni 2. pretekli	
delitev jezika po kraju:	1. vseslovenski 2. pokrajinski	
pokrajinski jezik:	največ klasičnih krajevnih prvin 1. govor kraja 2. narečje 3. nadnarečje	največ prvin knjiž. jezika krajevni pogovorni jezik narečni pogovorni jezik nadsnarečni pogovorni j.

To, kar poznamo pod pojmom slovenski jezik v najširšem pomenu, je le izraz za abstraktno vsoto vseh slovenskih nadnarečij kot naravnih oblik slovenskega jezika in knjižnega jezika, ki je kot nadgrajena oblika za vsa nadnarečja isti. Samo enoten knjižni jezik druži slovenska nadnarečja v enotno skupino, ne pa kake posamezne jezikovne lastnosti, ki bi bile v vseh nadnarečjih enake. Kolikor bližja sta predvsem glasovna sistema (in delno besedje) knjižnega jezika in narečja ali nadnarečja, toliko bolj imamo vtis, da je tudi tisto nadnarečje nekak standard za govorjeni jezik. Ker pa vemo, da je osnova slovenskega pravorečja glasovni sistem gorenjskega nadnarečja ali še bolje osrednjega gorenjskega narečja (Kamnik - Ljubljana - Kranj), seveda med njima ni velikih razlik. To pomeni, da bomo za govorca, ki govori npr. neko koroško, panonsko ali dolensko narečje prej rekli, da govori v narečju, kot pa za govorca, ki govori osrednje gorenjsko narečje, čeprav bi vsi govorili v narečju. Isto velja za pogovorni jezik: bolj ko se oddaljujemo iz središča, bolj tudi ta zveni narečno. Pogovorni jezik neke oddaljene pokrajine ima (samo) na videz veliko več "narečnih" prvin kot osrednji zato, ker so, vsaj kar se glasov tiče, razlike med narečjem in knjižnim jezikom veliko večje kot v centru.

4. RABA

Slovenska narečja se govorijo povsod, v mestih in na podeželju. To se zdi nenavadno, toda če pojmujeemo narečje kot pokrajinsko obliko jezika, mest ne moremo izključiti, ker so tudi ona del pokrajine oz. ležijo na nekem zemljepisnem področju. Uporabljajo ga ljudje različnih poklicev in izobrazbenih stopenj. V teh dveh primerih so razlike v besedju. Ker pa v mestih zaradi številnejših in različnih govornih položajev bolj izstopajo pogovorni jeziki, ki imajo več prvin knjižnega jezika, na podeželju pa iz istega vzroka narečje, nastane vtis, da so narečja vezana le na podeželje. Pomembno je namreč to, da na podeželju uporablja za sporazumevanje posamezni govor majhno število ljudi, ki se med seboj bolj ali manj poznajo. V takem govornem položaju pa se uporablja najbolj "domača" oblika jezika, to je govor kraja. Če pa se govorni položaj spremeni, se spremeni tudi jezik. Namesto (narečnega) govora se pojavi pogovorni jezik kraja, ki je seveda v različnih krajih tudi različen. Spremenjen govorni položaj je že, če domačin spregovori s človekom, ki ga ne pozna oz. govori drugače kot domačin. V takem primeru bo domač govorec zamenjal nekatere jezikovne prvine, ki jih on sam smatra za krajevne, z drugimi, ki jih pozna. Te so danes največkrat knjižne, ni pa nujno: lahko so tudi iz drugega narečja. Za spremembo govornega položaja pa ni nujno, da sogovorca ne poznaš. Lahko je tudi iz istega kraja, pa ima drugačno družbeno vlogo. Učitelj je morda najbolj tipičen primer, ob katerem narečni govorec "preklopi" v po-

govorni jezik: to je tudi razumljivo: jezik, ki se uporablja v šoli, najsibo pisani, pa tudi govorjeni, je drugačen od domačega. Marsikje po podeželju "govoriti po šolsko" ali "govoriti po slovnično" pomeni govoriti ne narečje, ampak jezik, ki je bolj podoben knjižnemu, to je pogovorni jezik. Toda če bi krajevni učitelj s prebivalci govoril izven šole v krajevni govorici, v šoli pa standard, bi izven šole tudi domačini govorili z njim po domače.

Dogaja pa se tudi obratno: marsikdo, ki je v mladosti znal svoje narečje, pa se je odselil iz kraja in zdaj praviloma uporablja standardni ali pa kak pogovorni jezik, ob vrnitvi v rojstni kraj spet govori v "jeziku" svojega kraja, kot govorijo domačini. Tako kot se npr. zdomec, ki v Nemčiji uporablja nemški jezik, ob vrnitvi spet vrne k svojemu jeziku. Za oba primera pa velja, da če sta živela dolgo časa izven domačega kraja, bodo nekatere narečne prvine, ki jih bosta povratnika uporabljala, lahko že zastarele, ker se je narečje med tem časom že spremenilo.

5. ODNOS GOVORCEV DO NAREČJA

Govorci narečja se zavedajo, da govorijo v narečju in da je to drugačno od standarda. Težko bi rekli, da se narečja sramujejo. Včasih se jim posamezne prvine res zdijo grde, smešne, toda druge tudi lepe in upoštevanja vredne. Pojav, da z drugače govorečim opuščajo nekatere svoje prvine, je razumeti prvič kot željo približati se drugemu, mu postati bolj podoben, drugič kot skrb, da bi jih sogovorec razumel, tretjič pa to delajo tudi iz zavesti, da se ponekod uporablja ena vrsta jezika, drugod pa druga. Prav ta zavest pa je še premalo poudarjana oziroma je premalo poudarjena vrednost narečja kot edine naravne oblike jezika, skozi zgodovino katerega lahko izkazujemo svojo samobitnost. V šoli bi bilo potrebno več uzaveščanja, da so narečja naša velika vrednost, hkrati pa seveda tudi tega, v katerih položajih je primerno govoriti v narečju, kdaj pa je potreben standardni (knjižni) jezik.

6. PRAKTIČNA PONAZORITEV TEORETIČNIH IZHODIŠČ

6.1. Razlike v besedju

Pod različnostjo slovenskih narečij si navadno najprej predstavljamo različnost v besedju, kar je opazil že Trubar, ki pa je ob njej zelo verjetno mislil tudi nekatere glasovne in besedotvorne pojave. Različnost besed pomeni, da se za eno in isto stvar ali pojem v posameznih narečjih uporablja drug izraz.

Za poljščino koruza (*Zea mais*) se v slovenskih govorih uporabljajo naslednja imena: turščica, turka, turkinja, turščak, tarkin (verjetno iz turkin), kuruza, kuruz, kukuruz, kukarica, sirk, frmentin, frmenton, debelača, debelka ter žito. Najpogostejše ime je turščica. Kuruza je kot edino poimenovanje razširjena ob vzhodni slovenski meji. Med področjem, kjer se uporablja beseda turščica, in področjem s koruso je vmesni pas, kjer sta v uporabi obe imeni, kar je povsem naravno. Se pa poimenovanje kuruza uporablja (najpogostejše kot vzporedno) tudi v posameznih krajih, kamor se je razširilo pod knjižnim vplivom. To je posebno značilno za tiste kraje, kjer korusu do uvedbe novejših odpornejših sort in siliranja zaradi visoke lege niso sadili, ker ni dozorela. V Istri in deloma na Notranjskem sta prevladali izposojenki iz severne italijanščine frmenton in frmentin. Na zahodnem robu slovenskega ozemlja je uveljavljeno ime sirk, vendar je treba pripomniti, da je pri nekaterih zapisih o poimenovanju dodana opomba, da v teh

krajih koruza ne raste. Ime sirk kaže, da je bil tu že pred uveljavitvijo koruze znan sirk (Sorgum). Z uvedbo koruze se je ime preneslo na novo rastlino, saj sta si obe dokaj podobni. V Prekmurju rabijo besedo kukarica, v Beli Krajini imena kuruz in kukuruz ter debelka in debelača, na severnem in vzhodnem Koroškem pa turka in turkinja.

Vsa glavna poimenovanja kažejo, da smo rastlino dobili z vzhoda: turka, turkinja, turščica kažejo na kraj, od koder je prišla, s svojim pomenom, koruza pa s poimenovanjem samim, ki je prevzeto iz vzhodnih jezikov. Turško se rastlina imenuje kokoroz.

Za odstranjevanje listov s koruznega storža so najbolj razširjeni izrazi kožuhati (Štajerska), ličkati (Dolenjska in vzhodna Gorenjska), slačiti (Primorska, Kras, Notranjska) ter majiti (rovtarski in gorenjski govori). V Istri uporabljajo poimenovanje lupiti, v Prekmurju lupati, po Koroškem in deloma Gorenjskem pa luščiti. Po Koroškem so znani še izrazi fožati, žlajsati in flincati, v Beli krajini pa beliti. Obstaja še nekaj izrazov, ki so razširjeni na manjših področjih, predvsem na zahodu.⁵

6.2. Različni glasovi

Čeprav so razlike v besedju za nestrokovnjaka najbolj opazne, pa slovenska narečja niso razdeljena po njihovi različnosti. Osnova, po kateri so razdeljena, je razvoj posameznih zgodovinskih glasov. Iz primera besede sneg, ki se kot beseda rabi na področju vsega slovenskega jezika, je razvidno, da se za glas, ki je bil v davni preteklosti en sam in ki mu danes v knjižnem jeziku odgovarja ozki e, rabi v posameznih narečjih najmanj 17 različnih glasov: i, široki e, ozki e, glas med ozkim e in i, glas med širokim e in a, a, polglasnik, i+polglasnik, široki ie, ozki ie, ia, ej, ozki ej, aj, ozki je in še nekateri.⁶

6.3. Različni naglasi

V nekaterih narečjih obstaja tonemsko naglaševanje, v drugih pa jačinsko. Pri tonemskem različnem tonem spremeni pomen: beseda mǎ:čka (cirkumfleks na prvem a) pomeni mačjo samico, máčka (akut na prvem a) pa roditelj besede maček (m. sp.), beseda kǎ:ša (cirk.) pomeni ponekod shrambo za žito, ká:ša (akut) pa jed iz prosene kaše. V drugih narečjih pa te razlike ni in se zgornji besedi v obeh pomenih izgovarjajo na enak način.

Lahko pa je različno tudi samo mesto naglasi: npr. žé:na ali žená, meglà ali méglā, okó: ali óko, bǎ:bica ali babí:ca.

6.4. Različni pomeni

Beseda žito na večjem delu slovenskega ozemlja pomeni skupni izraz za vse žitarice, v Prekmurju pa ne. Tam ta beseda pomeni rž. Beseda sirk, ki je omenjena že zgoraj, na slovenskem zahodu pomeni koruzo in sirk (Sorgum), povsod drugod pa samo sirk. Izraz mošt na Gorenjskem pomeni alkoholiziran sok iz jabolk ali hrušk, v vinorodnih krajih pa je to izraz za še nealkoholiziran sok iz grozdja.

⁵ Podrobnejši podatki in karti bodo objavljeni v Razpravah XV. Shematični prikaz glej Prilogi I in 2. Različne izraze za "gozd" in različne glasove za knjižni e v besedi sneg ter karti njihove uporabe glej F. Benedik, Poimenovanje gozda in refleksi jat v besedi sneg v slovenskih govorih, Razprave XIII, SAZU, 1990, 213.

Različne izraze za oslo, oselnik glej F. Benedik, Slovenska narečna imena za oslo in oselnik v knjigi Inja Smrdel, Oselniki, Lj. 1994, 301.

⁶ Glej opombo 5.

6.5. Različne besedotvorne prvine

Beseda, ki pomeni surovino za brezove metle, je na Gorenjskem narejena iz podstave metlin-, ki mu je dodano obrazilo -je: metlinje. Po Dolenjskem pa je podstava metlic-, obrazilo pa je isto in beseda se tam glasi metličje.

7. ČASOVNO SPREMINJANJE NAREČIJ

Kot je bilo povedano že v prvem delu, se narečja s časom spreminjajo. Spreminjajo se lahko v vseh svojih ravninah, npr. glasovni, naglasni, besedni, pomenski. Primer spremembe na glasovni ravnini. Po Notranjskem in Dolenjskem so včasih za u, kakršen je v slovenskem knjižnem jeziku v besedah "muha, luč, ključ, kruha, kupa" govorili glas y: klyč, lyč, myxa, kypa, kryxa. Danes je to že redek glas in namesto njega govorijo u kot v knjižnem jeziku.

Nekdanji glas jat se je v dolenjskem nadnarečju razvil v ej. Ta ej se v nekaterih krajih vzhodne Dolenjske v nekaterih besedah še vedno govori: u rejk "v reki", lejta, v drugih pa se je že spremenil v zelo široki e: cesta, mesce "mesece", nedele "nedelja", v sosednji vasi pa se npr. ista beseda, ki se v prejšnji vasi govori še z ej, izgovarja s širokim e: leta. V knjižnem jeziku se v teh besedah govori ozki e.

Zelo opazen primer je tudi naslednji. Marsikje se je do nedavnega govorilo četna, čikla, čisu, čita, danes pa govorijo že tako kot v knjižnem jeziku: k: ketna, kikla, kisu, kita. To seveda ne pomeni, da izrazi s č v narečjih sploh nikjer več ne obstajajo. Ponekod jih še govorijo, bolj pogosto starejši ljudje, ponekod pa se le še spominjajo, da so tako govorili starejši vaščani, ki zdaj ne živijo več.

V marsikaterem kraju na Gorenjskem se je beseda voda včasih naglašala na drugem zlogu: vodà. Ponekod se še, ponekod pa govorijo tako kot knjižno - vóda. Še več je primerov, ko namesto nekdanjega meglà ali megwà govorijo mègla ali mégla.

Za primer, kako se v govoru ali narečju spreminjajo besede, bom povedala zelo nazoren primer, ki sem mu sama priča. V kraju, kjer živim (Pungert pri Šk. Loki), je bil do pred kakih 40 let za rastlino *Vaccinium myrtillus*, knjižno borovnica, v rabi izraz jagoda. Za natančnejšo določitev, za razliko od rdečih jagod, ki pri nas rastejo le sem in tja v zelo majhnih količinah, pa smo rabili opis ta črne jagode. Izraz borovnice je bil znan le pasivno, predvsem iz plakatov, kjer je pisalo, kje so odkupna mesta za borovnice. Radio je bil takrat še redek, pa tudi govorilo se o borovnicah tam ni. Tako je bilo toliko časa, dokler v vas nista prišli dve družini, pravzaprav takrat šele moža in ženi, ki sta bili doma iz krajev, kjer je običajni izraz za to rastlino in sadež borovnice (Poljanska dolina). Ko so začeli ta sadež nabirati njihovi otroci, so se začele v govoru pojavljati tudi borovnice. Oni so govorili samo borovnice, tudi iz šole, časopisov in radia so znane samo borovnice in tako je zdaj stanje tako, da tisti, ki smo v tem kraju rojeni in zdaj stari nad 30 let, uporabljamo besedo jagode, mlajši pa v glavnem borovnice. Pa še to je važno vedeti, da smo mi hodili po jagode v les, danes pa hodijo predvsem v gmajno. To pomeni, da je bil včasih pri nas za gozd najbolj uveljavljen izraz les, danes pa prevladuje beseda gmajna. Ta beseda nima podpore v knjižnem jeziku, pač pa se je v vas priselilo dosti ljudi, ki uporabljajo to besedo.

8. ZAKLJUČEK

Še do nedavnega je veljalo skoraj za manj vredno, če si govoril v narečju. Tako kot je bilo kot manj vredno označeno vse podeželsko, najsi bodo to obleka, predmeti in stavbe ali navade. Toda to še zdaleč ni negativno, manj vredno, to je naše narodno bo-

gastvo, na katerega smo lahko ponosni in ga moramo ohranjati kot izraz naše narodne samobitnosti. S prikazom razmerij predvsem na glasovni, naglasni in besedni ravni med posameznim narečjem in knjižnim jezikom bi lahko dosegli tudi boljše znanje knjižnega jezika. Seveda pa je zato potrebno dobro poznavanje narečja in knjižnega jezika in položajev, v katerih lahko rabimo enega ali drugega.

DODATNA OSNOVNA LITERATURA

Poleg literature, omenjene v opombah, navajam nekatera osnovna dela s področja slovenske dialektologije. V njih se dobijo še drugi viri.

Sonja Horvat, 1991: O slovenski narečni leksikografiji. Celovski zvon 9/31, Celovec, jun. 1991, str. 84-87 in 9/33, dec. 1991, str. 82-85.

Tine Logar: Dialektološke študije I - XVI, Slavistična revija 5-20.

Jakob Rigler, 1963: Južnonotranjski govori, SAZU, Lj.

Jakob Rigler, 1986: Razprave o slovenskem jeziku, SM, Lj.

Traditiones 23, - Naš živi jezik, 1994, ISN ZRC SAZU, Lj.